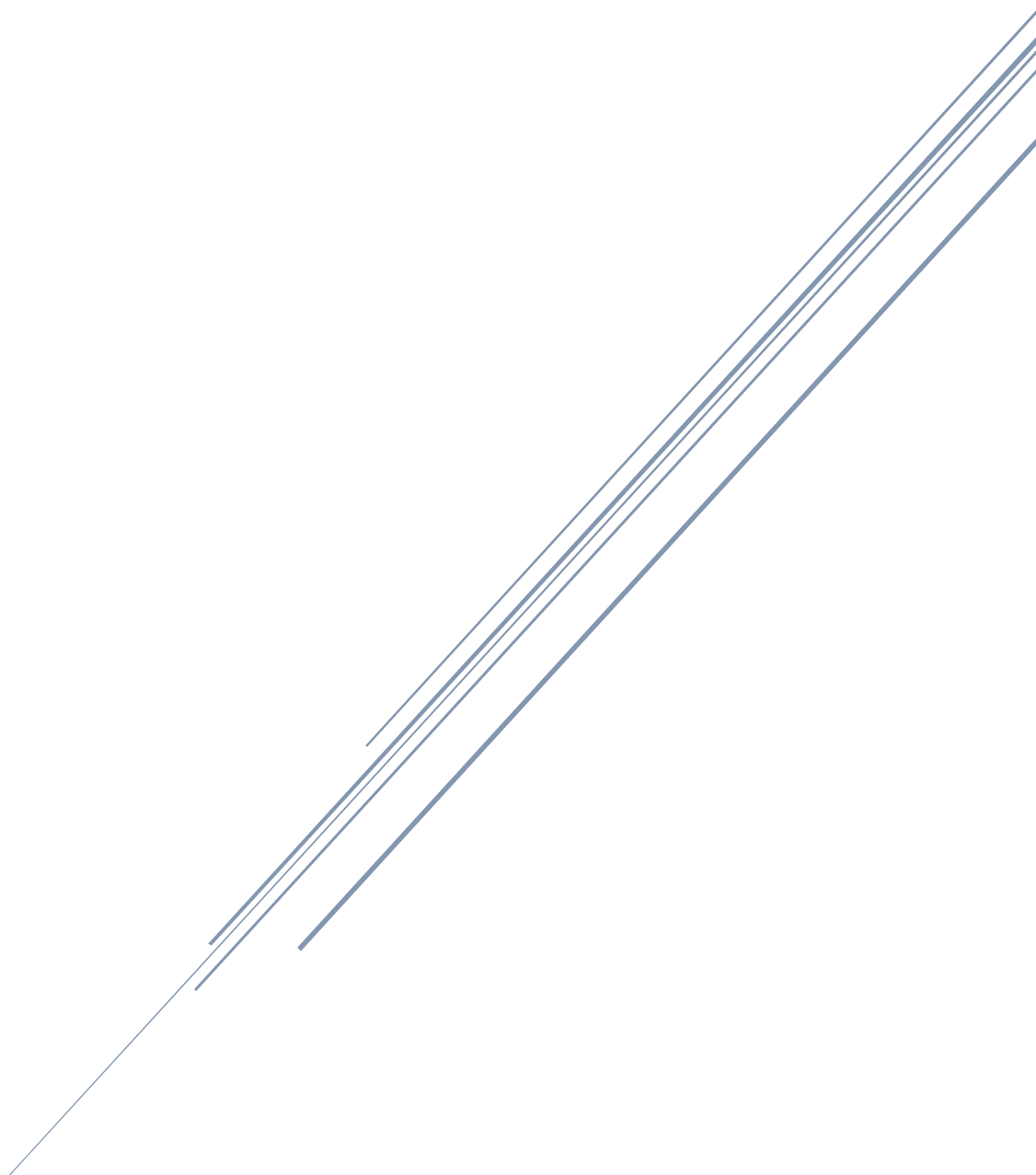

IZVJEŠTAJ O RAZVOJU HERCEGBOSANSKE ŽUPANIJE

Rujan, 2025

Sadržaj:

1. Uvod	2
2. Struktura strategije	2
3. Kratki sažetak akcijskog plana za 2024-2026. godinu	4
4. Ukupan pregled provedbe Strategije razvoja za 2024. godinu	5
5. Pregled provedbe po ciljevima i prioritetima za 2024. godinu	6
6. Pregled financijskih ulaganja za 2024. godinu	12
7. Evaluacija Strategije 2021-2024	15
8. Praćenje kretanja ključnih razvojnih pokazatelja za 2024. godinu	18
9. Razvoj kapaciteta za upravljanje razvojem u Hercegbosanskoj županiji 2021-2027	33
10. ZAKLJUČAK	36

1. Uvod

Proces strateškog planiranja u Hercegbosanskoj županiji usklađen je zakonski i praktično sa datumima i vremenskim rokovima izrade ključnih dokumenata županijske uprave. Planovi rada, godišnji i trogodišnji, usklađuju se sa proračunskim okvirom te izvještavanjem, pri čemu važnu koordinacijsku funkciju ima Ured predsjednika Vlade Hercegbosanske županije u skladu sa odgovarajućim Uredbama i zaključcima o preuzimanju uloge jedinice za upravljanje razvojem.

Strategija razvoja Hercegbosanske županije za razdoblje 2021. – 2027. predstavlja ključni strateški dokument kojim se definiraju razvojni prioriteti i smjernice javnih politika na razini Županije i lokalnih zajednica. Nositelj njezine provedbe je Vlada Hercegbosanske županije uz podršku županijskih ministara, gradova, općina, županijskog razvojnog odbora te drugih relevantnih sudionika iz javnog, gospodarskog i društvenog sektora.

Strategija je ujedno i temelj za razvojno planiranje u skladu sa dokumentima Europske unije, što omogućava pripremu za korištenje sredstava iz europskih fondova. Također, pruža okvir za izradu i usklađivanje sektorskih strategija i razvojnih programa Vlade i institucija Županije tijekom idućih sedam godina.

Strategija je usklađena i sa višim strateškim dokumentima na entitetskoj, općinskoj i gradskoj razini, a uvažava i ciljeve održivog razvoja UN-a(SDGs) te zahtjeve procesa europskih integracija.

U novom planskom razdoblju posebna pažnja bit će usmjerena na razvoj analitičkih kapaciteta i baze podataka koje će služiti za bolje upravljanje razvojem, praćenje učinka i izvještavanje.

Za uspješnu provedbu strategije potrebno je osigurati odgovarajući institucionalni okvir u skladu sa Zakonom o razvoju i planiranju u FBiH (Službene novine FBiH, broj 32/17), s čime će se osigurati kontinuitet u planiranju izvještavanju o razvojnim aktivnostima Hercegbosanske županije.

2. Struktura strategije

Vizija razvoja Hercegbosanske županija je da postane: „Moderna zajednica temeljena na načelima održivog gospodarstva u kojoj žive poduzetni i zadovoljni ljudi, županija koja optimalno iskorištava svoje potencijale i pozitivno utječe na poslovno okruženje sa očuvanim okolišem i kulturnim naslijeđem koji ju čine privlačnom za investicije, život i turističku posjetu“.

Strategija razvoja Hercegbosanske županije ujedno je i usklađena s Okvirom ciljeva održivog razvoja BiH i temelji se na mogućnostima provedbe Agende 2030. S aspekta razvoja Hercegbosanske županije naglasak je na unaprijeđenju gospodarskih, društvenih i okolišnih kapaciteta, kao i jačanju upravljačkih sposobnosti. Osim toga, važna je i uloga županijskih razvojnih tijela u procesu pristupanja Europskoj uniji, pri čemu su Agenda

2030, Plan rasta za Zapadni Balkan i ostali strateški i akcijski dokumenti u potpunosti usklađeni s tim procesom.

Za učinkovitiju provedbu Strategije razvoja Hercegbosanske županije kao i ciljanog rasta i razvoja te iskorištavanja razvojnih potencijala, identificirano je 8 strateških projekata koji su prepoznati kao ključne intervencije za ostvarenje strateških ciljeva. Strateški projekti imaju višestruke učinke, njihovi rezultati pozitivno će se odraziti na poboljšanje kvalitete života građana, posebno socijalno ugroženih kategorija stanovništva, te će omogućiti održivi rast i razvoj lokalne zajednice.

➤ Strateški cilj 1: Ubrzan ekonomski razvoj

Ubrzan ekonomski razvoj ima za cilj snažniji gospodarski razvoj županije kroz stvaranje ozračja za razvoj poduzetništva, infrastrukture za razvoj poduzeća i obrta te osmisliti i provesti aktivne politike zapošljavanja.

Strateški projekti identificiranih u okviru ovog strateškog cilja su:

Osnivanje i razvoj subjekata poduzetničke infrastrukture

Inovativni i tradicionalni oblici nefinancijske ili financijske podrške poslovnim subjektima

➤ Strateški cilj 2: Unapređenje društvene infrastrukture

Svrha drugog strateškog cilja je omogućiti kvalitetniji i lakši život stanovništva kroz provedbu aktivnosti na razvoju socijalnih usluga te stvaranju ozračja za povećanje kvalitete života.

Nositelji razvojnih mjera planirali su sljedeće aktivnosti za provedbu strateških projekata:

- Digitalizacija odgojno-obrazovnog sustava
- Informatizacija i unapređenje zdravstvenog sustava
- Stvaranje ključnih baza podataka u svrhu donošenja relevantnih strateških odluka, posebno za marginalizirane skupine društva

➤ Strateški cilj 3: Moderna infrastruktura i očuvan okoliš

Razvoj suvremene infrastrukture kao i održivo korištenje prirodnih resursa, vodit će boljoj kvaliteti života i doprinijeti razvoju. Planirani strateški projekti su:

- Projektiranje i izgradnja multifunkcionalnih melioracijskih sustava krških polja

➤ Strateški cilj 4: Integralni održivi razvoj

Integralni održivi razvoj predviđa jačanje institucija, razvojna suradnja i kapaciteti za razvoj i unapređenje e-uprave doprinijet će integralnom razvoju Hercegbosanske županije. Fokus ovog prioriteta je i provedba mjera u smjeru unapređenja participativnog planiranja i interakcije s ključnim dionicima razvoja, veća participacija i uključivanje građana i stručnjaka u razvojnim procesima.

Strateški projekti su:

- Jačanje kapaciteta javne uprave za integrirano strateško upravljanje i uspostava razvojnih tijela
- Unapređenje županijskog Operativnog Centra zaštite i spašavanja i povezanih službi

3. Kratki sažetak akcijskog plana za 2024-2026. godinu

Trogodišnji akcijski plan, kao obavezni dodatak Smjernicama za razvoj, služi kao temelj za provedbu Strategije te za planiranje rada tijela uprave Hercegbosanske županije. U skladu s Uredbom o izradi trogodišnjih i godišnjih planova, kao i sa Strategijom razvoja Hercegbosanske županije, ovaj plan za razdoblje 2024-2026. godine daje pregled mjera i aktivnosti/projekata uz pripadajuće financijske alokacije, vremenski okvir provedbe, te podjelu odgovornosti među nositeljima aktivnosti.

Trogodišnji akcijski plan također služi kao osnovni dokument za izradu pregleda provedbe Strategije koji je sastavni dio Izvješća o razvitku. Akcijski plan 2024-2026. je izrađen uz koordinaciju Sektora za razvoj koji je pri Uredu predsjednika Vlade Hercegbosanske županije, a pripremio ga je Županijski odbor za razvoj, a Vlada usvojila 27. veljače 2023.godine kao sastavni dio Smjernica za planiranje rada tijela uprave Hercegbosanske županije.

Iznos za trogodišnje razdoblje 2024-2026 je ukupno 46.923.055 KM za 80 aktivnosti. Na temelju aktualnog akcijskog plana 2024-2026 prati se i izvještava o stanju razvitka i provedbe Strategije razvoja Hercegbosanske županije za 2024. godinu. Ukupno planirana financijska sredstva za realizaciju Strategije razvoja Hercegbosanske županije za 2024. godinu su 21.333.906 KM za ukupno 85 aktivnosti u sva četiri cilja. Pa tako za SC 1. Ubrzan ekonomski razvoj planirano je 5.489.000 KM, za SC 2. Unapređenje društvene infrastrukture 7.906.000 KM, za SC 3. Moderna infrastruktura i očuvan okoliš planirano 6.939.056 KM dok je za SC4. Integralni održivi razvoj planirano 999.850 KM. Podatke o planiranim aktivnostima, koristit ćemo kao podlogu za usporedbu sa stvarno izvršenim aktivnostima i financijskim pokazateljima, prikupljenim u procesu izvještavanja.

4. Ukupan pregled provedbe Strategije razvoja za 2024. godinu

Ukupno realizirana sredstva u 2024. godini iznose 18.909.932 KM (89% planiranog), od čega SC1 4.186.798 KM (76%), SC2 6.371.195 KM (81%) , za SC3 7.379.692KM (106%) i za SC4 972.247 KM (97%).

Od ukupno realiziranih sredstava, prema izvorima financiranja vlastita sredstva iznose 15.244.305 KM (81% realiziranih sredstava), drugi proračunski izvori /EU i drugi fondovi 3.665.627 KM što čini oko 19%. Od ukupno 85 planiranih aktivnosti, provedeno ih je 61, i to kroz strateški cilj 1 provedeno je 15, u strateškom cilju 2 provedeno je 22, u strateškim ciljevima 3 i 4 provedeno je po 12 aktivnosti, što ukupno predstavlja realizaciju 72 % planiranih aktivnosti.

Tablica 1. Usporedni prikaz planiranog i realiziranog u 2024. godini

2024	Aktivnosti		u	Proračun		u
	Planirano	Realizirano	%	Planirano	Realizirano	%
SC 1	24	15	63	5.489.000	4.186.798	76
SC 2	26	22	85	7.906.000	6.371.195	81
SC 3	22	12	55	6.939.056	7.379.692	106
SC4	16	12	75	999.850	972.247	97
Ukupno	85	61	72	21.333.906	18.909.932	89

Analizirajući izvršenje Akcijskog plana 2024-2026 za 2024. godinu evidentno je da je u Strateškom cilju 3 Moderna infrastruktura i očuvan okoliš realizirano čak i više od planiranih sredstava točnije 106%, zatim slijedi strateški cilj 4 Integralni održivi razvoj sa realiziranih 97%, potom strateški cilj 2 Unaprijeđenje društvene infrastrukture sa 81% i na kraju strateški cilj 1 Ubrzan ekonomski razvoj sa izvršenjem od 75% .

Po izvorima financiranja, **ukupno 81 % realiziranih čine županijska sredstva iz Proračuna i općina i grada sa područja HBŽ**. Vanjska sredstva su realizirana u iznosu od 3.665.627 KM u odnosu na planiranih 7.460.350 KM. Gledano u postotku, vanjska sredstva su realizirana 49 % u odnosu na plan što ukazuje na relativno slab prolaz prijavljenih projekata te ukazuje na potrebu uspostavljanje sustava prijavljivanja i implementacije projekata na razini HBŽ i potrebu dalje izgradnje kapaciteta za prijavu i pripremu projekata.

5. Pregled provedbe po ciljevima i prioritetima za 2024. godinu

Rezultati provedbe Strategije u prethodnoj 2024. godini prikazani su tabelarno kroz raspored 61 ukupno započetih projekata po strateškim ciljevima i prioritetima (mjerama) kako slijedi:

Tablica 2. Pregled broja projekata po Strateškim i prioritetnim ciljevima(mjerama)

Ciljevi i prioriteti	Broj projekata
SC 1. Ubrzan ekonomski razvoj	15
1.1. Podržati razvoj poduzetničke infrastrukture, MSP i obrtništva	5
1.2. Unapređivati konkurentnost poljoprivrede	6
1.3. Poticati razvoj održivog turizma	3
1.4. Podržavati izvoz, transfer i razvoj tehnologija	1
SC 2. Unapređenje društvene infrastrukture	22
2.1. Unapređenje obrazovanja, kulture i sporta	10
2.2. Unapređenje sustava zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	12
SC 3. Moderna infrastruktura i očuvan okoliš	12
3.1. Razvoj suvremene infrastrukture	9
3.2. Očuvanje i održivo korištenje prirodnih resursa	3
SC 4. Integralni održivi razvoj	12
4.1. Učinkovito upravljanje održivim razvojem	10
4.2. Upravljanje rizicima	2

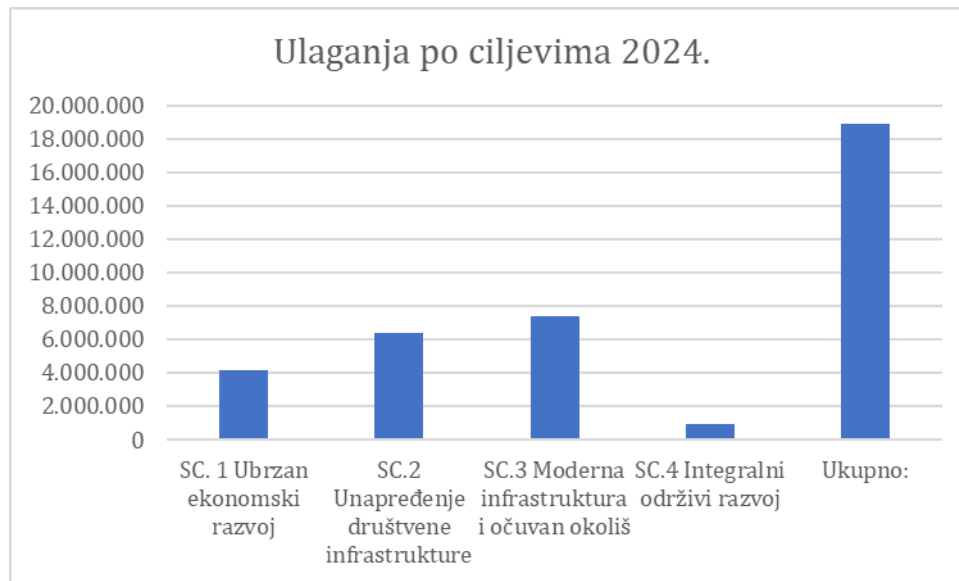
Iz tablice broj 2. možemo vidjeti da je najveći broj projekata proveden u cilju: SC 2. Unapređenje društvene infrastrukture, ukupno 22 od čega 10 projekata unutar unapređenja obrazovanja, kulture i sporta te 12 projekata unutar unapređenja sustava zdravstvene zaštite i socijalne skrbi. Zatim slijedi cilj SC1 Ubrzan ekonomski razvoj sa provedenih 15 projekata od čega je 5 provedeno unutar poduzetničke infrastrukture MSP i obrtništva, 6 u sektoru poljoprivrede, 3 u sektoru turizma te samo 1 iz izvoza, transfera i razvoja tehnologija.

Nakon toga slijede ciljevi SC 3 Moderna infrastruktura i očuvan okoliš te SC4 Integralni održivi razvoj sa provedenih po 12 projekata. U SC 3 Moderna infrastruktura i očuvan okoliš 9 projekata je provedeno u sektoru razvoja suvremene infrastrukture, a 3 projekta u sektoru očuvanja i održivog korištenja prirodnih resursa. U SC 4 Integralni održivi razvoj, 10 projekata je provedeno u sektoru učinkovito upravljanje održivim razvojem te 2 projekta u upravljanju rizicima.

Tabelarni prikaz koji uključuje i financijska sredstva, a izgleda ovako:

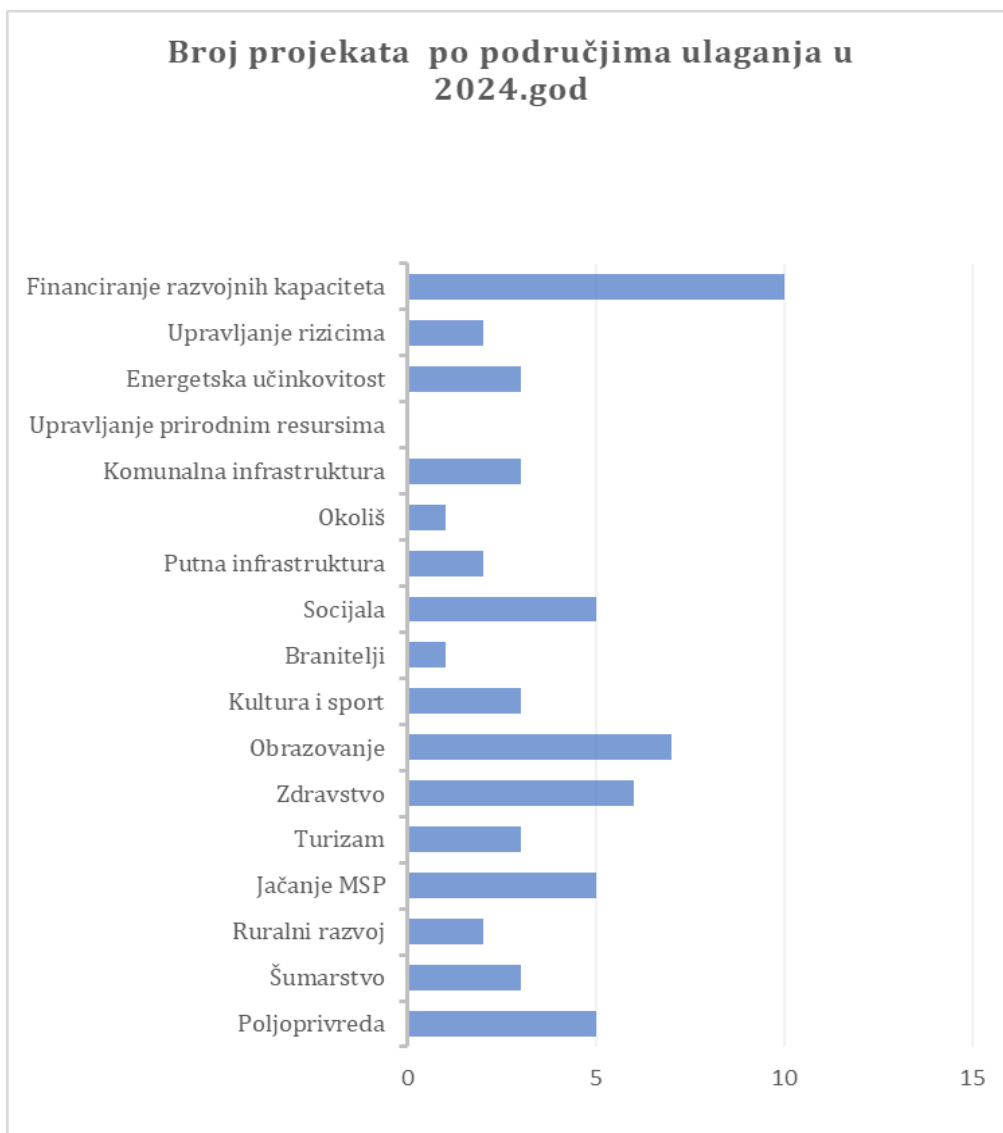
Gospodarstvo	4.869.320	13
Poljoprivreda	2.164.146	5
Šumarstvo	683.122	3
Ruralni razvoj	459.466	2
Jačanje MSP	1.482.653	5
Turizam	80.533	3
Društveni razvoj	6.371.195	12
Zdravstvo	1.515.985	6
Obrazovanje	1.195.208	7
Kultura i sport	934.000	3
Branitelji	1.481.702	1
Socijala	1.244.300	5
Infrastruktura i okoliš	6.796.570	11
Putna infrastruktura	3.048.795	2
Okoliš	420.000	1
Komunalna infrastruktura	2.572.780	3
Upravljanje prirodnim resursima	0	0
Energetska učinkovitost	654.995	3
Upravljanje rizicima	100.000	2
Upravljački kapaciteti i izvori razvoja	872.247	10
Financiranje razvojnih kapaciteta	872.247	10
UKUPNO:	18.909.932	61

Slikovni prikaz koji uključuje financijska ulaganja po sektorima izgleda ovako:

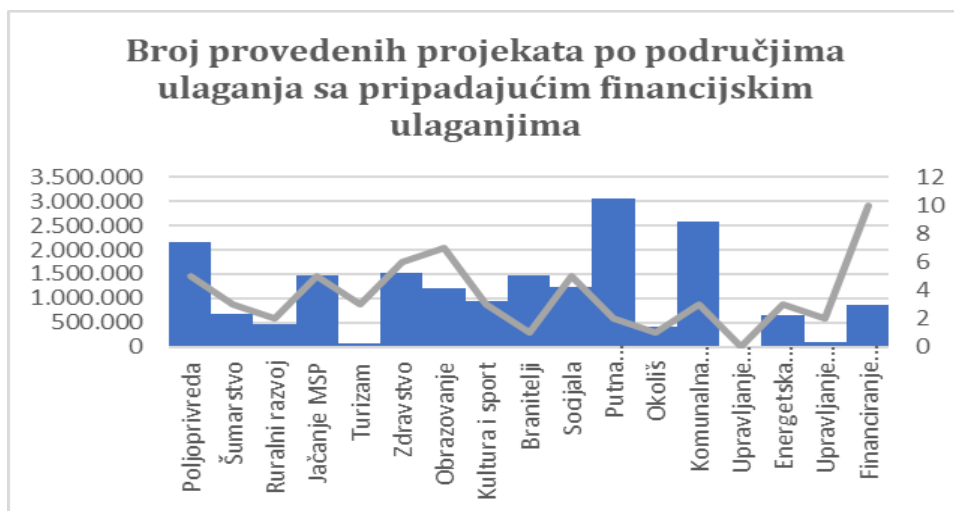
Slika 1. Ulaganja po strateškim ciljevima

Kada analiziramo provedbu po područjima ulaganja možemo vidjeti da je najveći broj projekata, njih 10, provedeno kao financiranje razvojnih kapaciteta zatim slijedi 7 projekata u obrazovanju, pa 6 projekata u zdravstvu, zatim slijedi po 5 u poljoprivredi, jačanju MSP i socijali, potom sa po 3 projekta slijedi šumarstvo, turizam, kultura i sport, komunalna infrastruktura i energetska učinkovitost. Slijedi financiranje po 2 projekta u oblastima ruralnog razvoja, putne infrastrukture i upravljanju rizicima, a po jedan projekt proveden je u braniteljima i okolišu. U oblastima upravljanja prirodnim resursima nema provedenih projekata.

Slika 2. Broj projekata po podsektorima

Kada dodamo financijske podatke, onda to izgleda ovako:

Slika 3. Broj provedenih projekata

Kada govorimo o planiranim rezultatima po mjerama u SC 1 možemo se osvrnuti na povećan broj korisnika kamate (poduzeća) njih 23 te subvencije 90 kredita u iznosu 312.307 KM. Kroz program podrške osnivanju poduzeća u Hercegbosanskoj županiji podržano je osnivanje 70 start up poduzeća u iznosu od 96.000 KM. Osigurana je infrastruktura za prijem novih MSP-ova, 8 parcela je opremljeno infrastrukturno, a kroz projekt WIN kreiran je pilot program za podršku ženama poduzetnicama „Poboljšanje položaja žena na tržištima rada perifernih industrijskih regija“.

U poljoprivredi nastavljena je podrška animalnoj i biljnoj proizvodnji, adaptiran je objekt za namjenu Agro food inkubatora, unaprijeđena je tržišna infrastruktura i konkurentnost poljoprivredno prehrambenih proizvoda, sireva od autohtonih domaćih pasmina krave (buše), ovaca (pramenka), te ponude lokalnih proizvođača na domaćem i međunarodnom tržištu kao kontinuirano opremanje Zavoda za hranu i veterinu. Također, podržano je i organizirano je 6 turističkih manifestacija i nastup na 4 inozemna sajma turizma i sajam gospodarstva u Mostaru.

U SC 2 glavni outputi kojima se mjeri implementacija aktivnosti u sektorima obrazovanja, kulture i sporta su nastavak digitalizacije u osnovnim i srednjim školama HBŽ putem osiguravanja proračunskih sredstava u svrhu digitalizacije. Nadalje, osigurana su sredstva za rad predškolskih ustanova na području HBŽ dok je broj djece smanjen u ovim ustanovama, nastoji se povezati potrebe tržište rada sa strukovnim obrazovanjima učenika naših škola, 25 studenata stipendirano iz HBŽ putem provođenja programa stipendiranja studenata. Što se tiče sustava unaprijeđenja zdravstvene zaštite i socijalne skrbi osigurana je nabava mamograf uređaja za županijsku bolnicu „dr. fra Mihovil Sučić“ u Livnu. Kod braniteljske populacije financirano je 11 braniteljskih udruga, stambeno su zbrinute 53 obitelji, osigurana je financijska podrška za liječenje za 385 branitelja te financijska podrška za troškove sahrane za 9 RVI, 13 podržanih zahtjeva za izgradnju spomen obilježja i obilježavanja značajnih datuma drugih značajnih datuma.

Od bitnih rezultata u SC 3 kod prirodnih resursa poboljšano je postojeće stanje i kvaliteta upravljanja vodnim resursima kroz raspodjelu sredstava nižim razinama-vodopriveda, nastavak općinskih projekata izgradnja primarne vodovodne mreže na području naselja Čelebić, Kovačić, Strupnić, Lusnić i Ljubunčić i vodovodne mreže na području Miši-Golinjevo. Što se tiče investicijskog održavanja i izgradnje cestovne infrastrukture bitno je istaknuti da je u investicijsko održavanje cesta i mostova Uprava za ceste utrošila je 3.003.795 KM. U šumarstvu su izgrađeni novi protupožarni putovi u dužini od 16,2 km, pošumljena je površina od 175,02 ha.

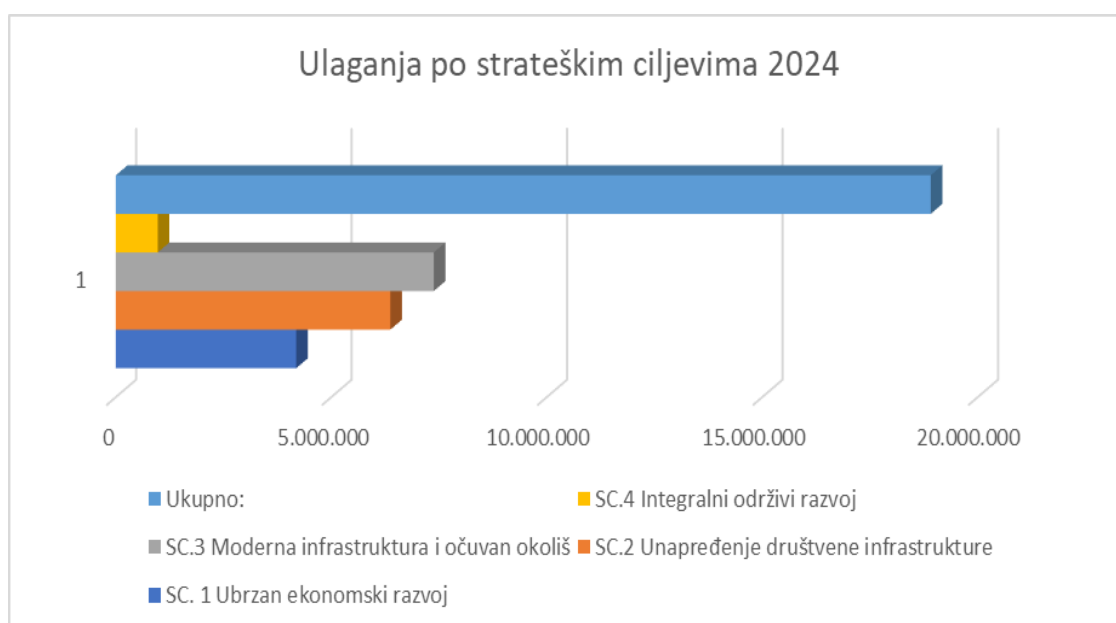
U SC 4 u implementaciji je 10 različitih aktivnosti te pripremljen program za financiranje razvojnih projekata za pred- i su- financiranje, te je podržano 6 lokalnih medija i proveden program financiranja nižih razina vlasti. Također, kod razvoja i implementacije e-usluga govorimo o održavanju baze projektnih ideja i pod-domene Strategije razvoja te obzirom na zastarjelost opreme kojom su se služili uposlenici ministarstva financija prilikom obračuna plaća, da bi se poboljšala efikasnost rada, zaštili podatci od eventualnih gubitaka, osigurana je nabava servera. Kod upravljanje sigurnosnim rizicima i sustava zaštite i spašavanja outputi su povećan broj obuka i opremanje institucija vatrogastva i razvoj ostalih službi koje su dijelovi sustava zaštite i spašavanja kao i Gorske službe spašavanja. Opremljena je jedna nova služba zaštite i spašavanja GSS stanica Tomislavgrad. Obučeno je 18 profesionalnih i dobrovoljnih vatrogasaca te 10 rukovoditelja akcije gašenja i spašavanja. Kroz promociju preventivnih programa namjenjenih djeci vrćičkih dobi obučeno je 640 djece.

6. Pregled financijskih ulaganja za 2024. godinu

Ukupno planirana financijska sredstva za realizaciju Strategije razvoja Hercegbosanske županije za 2024. godinu iznosila su 21.333.906 KM za ukupno 85 aktivnosti, u sva četiri cilja. Pa tako za SC 1. Ubrzan ekonomski razvoj planirano je 5.489.000 KM, za SC 2. Unapređenje društvene infrastrukture 7.906.000 KM, za SC 3. Moderna infrastruktura i očuvan okoliš planirano 6.939.056 KM dok je za SC4. Integralni održivi razvoj planirano 999.850 KM.

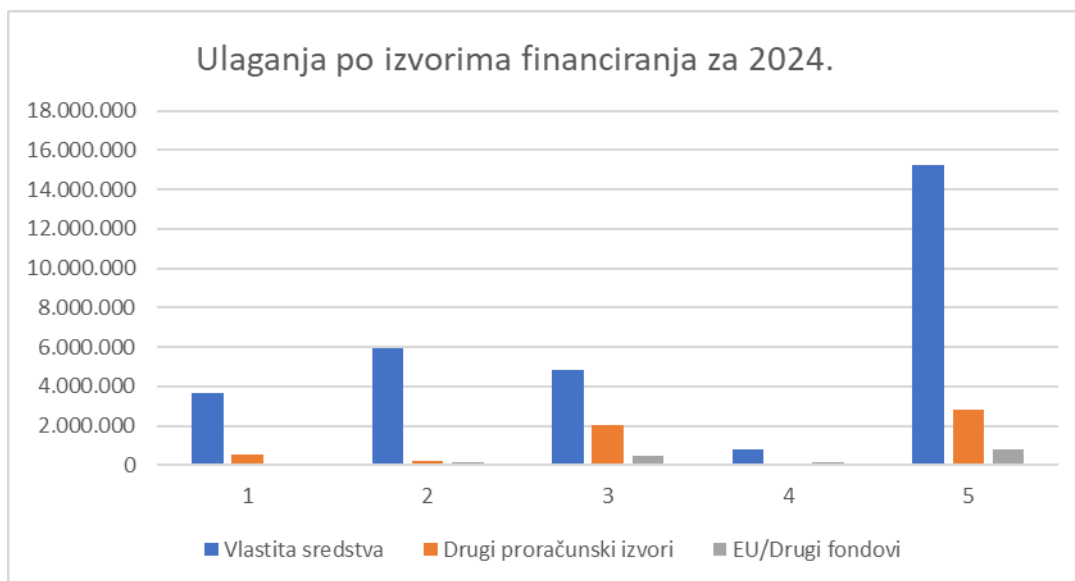
Kako možemo vidjeti u podacima dobivenim iz nadležnih institucija, **ukupna vrijednost provedenih projekata iznosi 18.909.932 KM**, od čega SC 1 **4.186.798 KM**, SC2 **6.371.195 KM**, SC3 **7.379.692 KM** i za SC4 **972.247 KM**.

Po ciljevima to izgleda ovako:

Slika 4. Ulaganja po strateškim ciljevima

Nadalje, od ukupno planiranih sredstava prema izvorima financiranja vlastita sredstva su realizirana u iznosu 15.244.305 KM, a drugi proračunski izvori 2.838.364 KM i EU fondovi 827.263 KM.

Slika 5. Ulaganja po izvorima financiranja

Po visini ulaganja donosimo pregled mjera i aktivnosti s pripadajućim uloženim financijskim sredstvima za 2024.godinu, kako slijedi:

Strateški cilj 3

Po visini ulaganja za 2024. godinu prednjači strateški cilj 3 **Moderna infrastruktura i očuvan okoliš** sa ukupno investiranih **7.379.692 KM**, od čega je 6.696.570 KM za razvoj suvremene infrastrukture ,te 683.122 KM za očuvanje i održivo korištenje prirodnih resursa.

SC 3. Moderna infrastruktura i očuvan okoliš	
3.1. Razvoj suvremene infrastrukture	6.696.570
3.2. Očuvanje i održivo korištenje prirodnih resursa	683.122
Ukupno	7.379.692 KM

Strateški cilj 2

Zatim slijedi Strateški cilj 2 **Unapređenje društvene infrastrukture**, sa ukupno investiranih **6.371.195 KM**, od čega je 2.129.208 KM uloženo u Unapređenje obrazovanja, kulture i sporta, a 4.241.987 KM u unapređenje sustava zdravstvene zaštite i socijalne skrbi.

SC 2. Unapređenje društvene infrastrukture	
2.1. Unapređenje obrazovanja, kulture i sporta	2.129.208
2.2 Unapređenje sustava zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	4.241.987
Ukupno	6.371.195 KM

Strateški cilj 1

Financijska ulaganja u okviru **Strateškog cilja 1 Ubrzan ekonomski razvoj** iznosila su ukupno **4.136.798 KM**, od čega je najviše uloženo u razvijanje intenzivne poljoprivredne proizvodnje i institucionalnu podršku za ruralni razvoj i poljoprivredu Unapređenje konkurentnosti poljoprivrede 2.623.612 KM, podršku razvoju poduzetničke infrastrukture, MSP i obrtništva 1.422.893 KM, u mjeru poticanja razvoja održivog turizma 80.533 KM te u izvoz, transfer i razvoj tehnologija svega 9.760 KM.

<i>SC 1. Ubrzan ekonomski razvoj</i>	
<i>1.1. Podržati razvoj poduzetničke infrastrukture, MSP i obrtništva</i>	1.472.893
<i>1.2. Unapređivati konkurentnost poljoprivrede</i>	2.623.612
<i>1.3. Poticati razvoj održivog turizma</i>	80.533
<i>1.4. Podržavati izvoz, transfer i razvoj tehnologija</i>	9.760
Ukupno	4.186.798 KM

Strateški cilj 4

Najmanje finansijskih sredstava uloženo je u strateškom cilju 4 **Integralni održivi razvoj** **972.247 KM**, od čega je 872.247 KM za učinkovito upravljanje održivim razvojem te 100.000 KM za Upravljanje rizicima.

<i>SC 4. Integralni održivi razvoj</i>	
<i>4.1. Učinkovito upravljanje održivim razvojem</i>	872.247
<i>4.2. Upravljanje rizicima</i>	100.000
Ukupno	972.247 KM

Članstva u Institutu Regija Europe (IRE) i Jadransko-Jonskoj Regiji (AIE) projekti su od međunarodnog značaja za Hercegbosansku županiju i procese međunarodne suradnje i prekograničnog povezivanja sa EU zemljama i razmjene iskustava te prijavi zajedničkih projekata. Također, uključenost predstavnika Hercegbosanske županije u nastupe na međunarodnim turističkim, gospodarskim i obrtničkim sajmovima otvara mogućnosti suradnje za mnogobrojna poduzeća ali i institucije iz HBŽ.

7. Evaluacija Strategije 2021-2024

Na samom kraju 2024. godine napravljen je i izvještaj o Evaluaciji Strategije razvoja Hercegbosanske županije za evaluacijsko razdoblje 2021.-2024. koji predstavlja ključnu analizu postignuća i izazova u postizanju strateških ciljeva, prioriteta i implementaciji mjera usmjerenih na održivi razvoj, ekonomski rast, društvenu dobrobit i zaštitu okoliša.

Na temelju provedene analize, doneseni su zaključci i preporuke za unapređenje provedbe Strategije razvoja Hercegbosanske županije a glavni nalazi mogu se sumirati na sljedeće:

Strateški ciljevi su u velikoj mjeri usklađeni s potrebama županije, ali implementacija zahtijeva dodatne napore, osobito u ruralnim područjima, obrazovanju, zdravstvu i modernizaciji poljoprivrede, turizmu, klimatskim promjenama.

Iako su postignuti **rezultati** u određenim sektorima, postoji potreba za boljim ulaganjima i prilagodbom ciljeva u područjima gdje napredak nije zadovoljavajući. Evaluacija pokazuje da su postignuti pomaci u ekonomskoj aktivnosti, obrazovnoj infrastrukturi i zaštiti okoliša, dok sektori poljoprivrede, turizma, obrazovanja i zdravstva, te klimatskih promjena zahtijevaju intenzivniji rad. Postoji i pozitivan trend u EU projektima i e-uslugama, ali borba protiv korupcije i daljnje institucionalno jačanje ostaju prioriteta. Za osiguranje dugoročne održivosti, nužno je nastaviti ulaganje u strategijske intervencije i jačanje institucionalnih kapaciteta.

Po kriterijima evaluacije, zaključcu su sljedeći:

RELEVANTNOST

Strateški ciljevi su u velikoj mjeri usklađeni s ključnim problemima i javnim potrebama Hercegbosanske županije. Strategija razvoja odgovara na izazove u ekonomiji, društvenoj infrastrukturi, okolišu i održivom razvoju, ali zahtijeva dodatne napore u implementaciji, posebno u segmentima koji se odnose na ruralna područja, obrazovanje, zdravstvenu infrastrukturu i modernizaciju poljoprivrede. Da bi se postigao maksimalni učinak, potrebno je definirati konkretnije aktivnosti i projekte, osigurati veću koordinaciju među dionicima i pratiti rezultate na terenu.

DJELOTVORNOST

Evaluacija pokazuje da su u nekim područjima financijska ulaganja i postignuti rezultati usklađeni, dok u drugim sektorima postoji očiti disbalans, s potrebom za većim ulaganjima ili promjenom pristupa u implementaciji određenih mjera. Za buduće planiranje, nužno je revidirati ciljeve u područjima gdje su oni premašeni i osigurati veća ulaganja u sektore gdje napredak nije zadovoljavajući.

UČINKOVITOST

Evaluacija Strategije razvoja pokazuje da je postignut mješovit napredak u ostvarivanju postavljenih strateških i prioritetnih ciljeva, uz određene izazove u implementaciji.

Iako su postignuti značajni pomaci u nekim područjima, poput ekonomske aktivnosti, obrazovne infrastrukture, i zaštite okoliša, još uvijek postoje izazovi u sektorima

poljoprivrede, turizma, obrazovanja, zdravstva i izgradnje infrastrukture. Strategija razvoja je djelomično uspješna, ali zahtijeva prilagodbu u ciljevima i prioritetima, te intenzivniji rad na implementaciji mjera kako bi se osigurali održivi rezultati do 2027. godine.

UTJECAJ

Na temelju analiziranih podataka, razina pozitivnih promjena i predviđenih posljedica razvojnih intervencija u velikoj mjeri zadovoljava, no postoje područja koja zahtijevaju dodatne napore za postizanje ambicioznijih ciljeva. Neki pokazatelji su premašeni već u ranijim fazama, dok drugi, poput razine razvijenosti i zdravstvene infrastrukture, zahtijevaju daljnja ulaganja i fokus na konkretne intervencije. U sljedećem razdoblju trebalo bi revidirati pokazatelje gdje je to potrebno, postaviti ambicioznije vrijednosti i intenzivirati implementaciju mjera za postizanje ciljeva do 2027. godine.

ODRŽIVOST

Iako su postignuti pozitivni pomaci u strateškim ciljevima, analiza pokazuje da postoji potreba za dodatnim naporima kako bi se osigurala dugoročna održivost rezultata. Ubrzani ekonomski razvoj suočava se s izazovima u pogledu stagnacije indeksa razvijenosti i rizika od neostvarenja postavljenih ciljeva, dok je sektor društvene infrastrukture, posebno zdravstvo, još uvijek u fazi poboljšanja. Moderna infrastruktura i okoliš pokazuju značajan napredak u održivosti, ali realizacija određenih projekata zahtijeva dodatne resurse i bolju koordinaciju. U segmentu integralnog održivog razvoja, dok EU projekti i e-usluge bilježe pozitivan trend, njihova potpuna implementacija i razvoj zahtijevaju kontinuiranu pozornost, dok borba protiv korupcije i dalje traži jačanje institucionalnih kapaciteta. U cjelini, za trajnu održivost postignutih rezultata nužno je nastaviti s ulaganjima, strateškim intervencijama i institucionalnim poboljšanjima.

Iako su ciljevi relevantni, uspješna implementacija zahtijeva dodatna ulaganja, edukaciju i bolju koordinaciju među sektorima.

Preporuke su podijeljene u tri skupine u odnosu na razinu prioriteta: preporuke visokog prioriteta usmjerene su na uklanjanje evaluacijom utvrđenih glavnih nedostataka u provedbi Strategije razvoja, dok se preporuke srednjeg i niskog prioriteta odnose na dodatnu optimizaciju sustava upravljanja razvojem.

Određeni dio preporuka odnosi se na novo trogodišnje plansko razdoblje, a primarno su usmjerene na poboljšanje kvalitete trogodišnjih planova rada kao dokumenata kojim se operacionalizira Strategija razvoja.

Prioritet	Preporuka	Razdoblje
Visok	Uložiti u obuku i profesionalni razvoj zaposlenika, osobito u područjima pripreme projektne dokumentacije, praćenja provedbe, izvještavanja i financijskog upravljanja.	2025-2027
Visok	Razviti specifične inicijative za privlačenje stranih i domaćih investicija u sektore s visokim rastom, poput tehnologije i zelene energije.	2025-2027
Visok	Povećati ulaganja posebno u sektore poljoprivrede i turizma.	2025-2027
Visok	Razviti nove turističke proizvode, poboljšati promociju i diversificirati ponudu, uključujući održivi turizam i ruralni turizam.	2025-2027
Visok	Osigurati podršku za umrežavanje ključnih dionika i potencijalnih partnera, kako bi se poboljšala suradnja i koordinacija na svim administrativnim razinama kao i prekogranično, što bi doprinijelo uspješnijoj implementaciji projekata	2025-2027
Srednji	Uspostaviti jasnije i učinkovitije mehanizme za koordinaciju između različitih tijela odgovornim za provedbu strategije, uključujući redovite sastanke i izvještavanje o napretku, kako bi se poboljšala suradnja u operacionalizaciji strategije te revidirati pokazatelje po ciljevima i postaviti ambicioznije vrijednosti kroz procese planiranja	2025-2027
Srednji	Razviti sustav motivacije državnih službenika koji sudjeluju u pripremi i provedbi projekata koji se financiraju iz vanjskih izvora	2025-2027

8. Praćenje kretanja ključnih razvojnih pokazatelja za 2024. godinu

Kako možemo vidjeti iz prethodnog pregleda provedbe Strategije razvoja Hercegbosanske županije za 2024. godinu, sukladno Strategiji razvoja fokus je i dalje na četiri strateška prioriteta:

Razvoj suvremene infrastrukture, unapređenje sustava zdravstvene zaštite i socijalne skrbi te unapređenje konkurentnosti poljoprivrede. Kao i prethodnih godina slijede ulaganja u unapređenje obrazovanja, kulture i sporta, razvoj poduzetničke infrastrukture, MSP i obrtništva, očuvanje i održivo korištenje prirodnih resursa te učinkovito upravljanje održivim razvojem kroz stvaranje preduvjeta za sve ostale prioritete i sektore.

Izveštajem o razvoju za 2024. godinu prikazuju se i makroekonomski i društveni pokazatelji kako bi se dobila slika o stanju i kretanjima u Hercegbosanskoj županiji za promatranu godinu. Ne trebamo zaboraviti i obvezu lokaliziranja praćenja ostvarenja Ciljeva održivog razvoja, sukladno Okviru ciljeva održivog razvoja za BiH.

Drugi dio Izveštaja o razvoju za cilj ima prikazat stanje razvoja prema unaprijed definiranim indikatorima zadanim Strategijom razvoja Hercegbosanske županije 2021-2027 kao i makroekonomskim pokazateljima i trendovima razvoja te ih smjestiti u zadani sedmogodišnji okvir (2021. – 2027.), uspoređujući kretanja sa polaznom 2019. godinom uz kratak osvrt na prethodno strateško razdoblje 2016. -2020. godine.

Definiranim praćenjem pokazatelja iz Strategije po strateškim ciljevima to izgleda ovako:

Tablica 4. Odabrani pokazatelji po strateškim ciljevima

		2019	2022	2023	2024	Ciljana vrijednost
Strateški cilj 1 Ubrzan ekonomski razvoj	Nivo razvijenosti -indeks	0,27	0,27	0,28	0,28	0.5
	Prosječan broj zaposlenih	10,906	11,235	11,293	11.456	13.000
	Broj poslovnih subjekata	3,574	3,763	3,838	3,398	3.700
	Poreski prihodi u km	7,592,527	11.582.446	13.038.976	15.133.918	8.500.000
Strateški cilj 2 Unapređenje društvene infrastrukture	Povećan kapacitet predškolskih ustanova	450	822	819	727	500
	Uspostavljen funkcionalan sustav učenja na daljinu u HBŽ	0	1	1	1	1
	Obuhvat zdravstvenom zaštitom	56.82%	55,36%	55,02%	55%	70%
Strateški cilj 3 Moderna	Uspostavljena regionalna sanitarna deponija	0%	0%	0%	0%	1

infrastruktura i okoliš	Pokrivenost stanovništva prikupljanjem otpadom	40%	45%	64,3%	64,3%	60%
	Energija proizvedena iz obnovljivih izvora energije (OIE) :vjetar, sunce, voda	86.6 MWh	86,6 MWh	255,9 MWh	¹ 266 GWh	200 MWh
Strateški cilj 4 Integralni održivi razvoj	Funkcionalno Vijeće za razvoj HBŽ	0	1	1	1	1
	Vrijednost projekata financiranih od EU, a privučenih kroz vladine institucije	500.000	385.023	1.967.162	827.863	1.500.000
	Uspostavljeni sustavi mjerenja indexa transparentnosti i indexa percepcije korupcije HBŽ	0	0	0	0	2
	Broj implementiranih e-usluga	0	2	2	2	3

U segmentima gospodarskog razvoja i po zadanim ciljevima možemo vidjeti da je došlo do pada određenih indikatora kao što je broj poslovnih subjekata, te povećanja iznos poreznih prihoda i prosječnog broja zaposlenih. Kao što vidimo kod društvene infrastrukture kod predškolskih ustanova je došlo do blagog pada broja djece. Kod strateškog cilja Integrirani razvoj vrijednost projekata financiranih od EU-a kroz vladine institucije u planiranom razdoblju je znatno smanjen što ukazuje na smanjenje aktivnosti prijave i provedbe razvojnih projekata dok se uspostava sustava praćenja indexa transparentnosti i percepcije korupcije očekuje u sljedećem razdoblju provedbe a broj implementiranih e-usluga ostaje konstantan. U strateškom cilju 3 pokazatelj pokrivenost stanovništva prikupljanjem otpadom se nije mjenjao dok je količina energije proizvedena iz obnovljivih izvora energije (OIE) značajno povećana te iznimno prelazi inicijalno planirane vrijednosti. U dijelu praćenja kretanja razvoja prikazat će se kretanje po odabranim pokazateljima grupirane u skupine: stanovništvo, gospodarstvo, društvo te okoliš i infrastruktura.

8.1. Demografske karakteristike i kretanja

Sredinom 2024. godine prema procjenama Federalnog zavoda za statistiku u županiji je ukupno 76.640 stanovnika, od čega gotovo 80% u Gradu Livnu i Tomislavgradu.

¹ Podatci o proizvedenoj energiji iz obnovljivih izvora dobivaju se na osnovu polugodišnjih i godišnjih izvještaja koje koncesionari dostavljaju nadležnom ministarstvu

Tablica 5. Procijenjeni broj stanovnika županije na dan 30.06.2024.g

Broj stanovnika		u %
Bosansko Grahovo	1.974	2,6%
Drvar	5.493	7,2 %
Glamoč	3.212	4,2 %
Kupres	4.721	6,2 %
Grad Livno	31.699	41,4%
Tomislavgrad	29.541	38,5%
Županija ukupno	76.640	100%

Promatrano po godinama, i dalje je evidentan konstantan pad broja stanovnika.

Tablica 6. Kretanja procijenjenog broja stanovnika županije

Broj stanovnika	2013.	2021.	2022.	2023.	2024.
Ukupan broj stanovnika	84.127	78.596	77.795	77.249	76.640
Muškarci		39.808	39.444	39.172	38.861
Žene		38.788	38.351	38.077	37.779

Navedeno potvrđuju i podaci o ukupno živorođenim i umrlim osobama, koje imamo u sljedećoj Tablici, gdje je očigledno da 2,5 puta više osoba umire nego što se rađa, a što u konačnici rezultira negativnim prirodnim priraštajem od oko 0,56 % na godišnjoj razini, te koliko se prati Strategijama razvoja Hercegbosanske županije i izvještajima predstavlja kumulativno smanjenje od -6,8 % ukupnog broja stanovnika.

Tablica 7. Broj rođenih, umrlih i prirodni priraštaj

	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Ukupno rođeni	328	336	336	295	276
Umrli	933	1058	843	718	707
Prirodni priraštaj	-605	-723	-507	- 424	- 428
% od ukupno	-0,8 %	-0,9 %	- 0,65 %	-0,55%	-0,56
kumulativ	-4,1 %	-5 %	-5,65%	-6,2%	-6,8

8.2. Gospodarski pokazatelji

U slijedećoj tabeli prikazani su podaci o kretanju pokazatelja gospodarskog razvoja za razdoblje za 2024.godinu s početnom i ciljnom vrijednošću definiranim Strategijom razvoja HBŽ 2021-2027, zadani Strateškim ciljem 1 – Ubrzan ekonomski razvoj.

Tablica 8. Odabrani pokazatelji gospodarskog razvoja

		2019	2022	2023	2024	Ciljana vrijednost
Strateški cilj 1 Ubrzan ekonomski razvoj	Nivo razvijenosti -indeks	0,27	0,27	0,28	0,28	0.5
	Prosječan broj zaposlenih	10,906	11,235	11,293	11,456	13.000
	Broj poslovnih subjekata	3,574	3,763	3,838	3,398	3.700
	Poreski prihodi u km	7,592,527	11.582.446	13.038.976	15.133.918	8.500.000
1.1. Podržati razvoj poduzetničke infrastrukture, MSP i obrtništva	Broj MSP-a	649	785	974		700
	Broj obrta	1374	1.423	1.432	983	1.450
	Broj korisnika poduzetničke infrastrukture	65	56	75	75	100
1.2 Unapređivati konkurentnost poljoprivrede	% iskorištenosti obradivih površina	45.7%	44%	45,5%	34,4%	55,00%
	Ukupan prihod od prodaje	72.500.000				80.000.000
	Proizvodnja krumpira u tonama	14.000	10.997	8.831	15.529	18.200
1.3 Poticati razvoj održivog ruralnog turizma	Broj ležajeva	1.153	1.142	1.253	1.239	1.300
	Broj noćenja	19.693	22.130	23.965	26.060	25.000
	Prihod od turizma	12.320.000	5.831.886	6.426.974	6.267.469	13.550.000
1.4 Podržavati izvoz, transfer i razvoj tehnologija	Pokrivenost uvoza izvozom	109.5%	109,70%	116,69%	122,6%	120%
	Broj poduzeća izvoznika	134	171	160	188	140

Prema pokazateljima gospodarskog razvoja vidljivo je da se zadnje četiri godine povećava prosječan broj zaposlenih dok ostali pokazatelji bilježe pad.

Tablica 9. Bazni indikatori gospodarskog rasta županije

Gospodarski pokazatelji	2021.	2022.	2023.	2024.
Broj poslovnih subjekata	3.629	3.763	3.838	3.398
Broj obrta	1.363	1.423	1.432	983

Broj noćenja	16.211	22.130	23.965	26.060
--------------	--------	--------	--------	--------

Bazni indikatori gospodarskog rasta u Hercegbosanskoj županiji, koji se prate još od razdoblja 2016-2020 godine i važenja ranije Strategije razvoja HBŽ za to razdoblje, zadnjih godina pokazuju lagani oporavak gospodarstva nakon COVID krize kroz porast u sektoru turizma i povećanju broja noćenja.

Tablica 10. Vanjskotrgovinska razmjena

	Izvoz U 000 KM		Uvoz U 000 KM		Pokrivenost (index)	
	2023.	2024.	2023.	2024.	2024.	2023.
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	10.028	10.093	5.466	7.443	1,36	1,83
Vađenje ruda i kamena	3.677	3.139	350	189	16,6	10,5
Prerađivačka industrija	133.990	148.297	125.620	131.701	1,13	1,01
Proizvodnja snabdijevanje/opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimat.	197	50	-	-	-	-
Ostalo	5.513	9.230	22	54	170,9	250,5
Nesvrstano po kategorijama						
Ukupno	153.406	170.808	131.459	139.387	1,23	1,2

Izvor: Baza podataka uprave za neizravno oporezivanje BiH

Kao i prethodnih godina u vanjskotrgovinskoj razmjeni Hercegbosanska županija je najviše sudjelovala sa prerađivačkom industrijom nakon koje slijede poljoprivreda te u manjem obimu vađenje ruda i kamena koja je u ranijim razdobljima prednjačila nad ostalim sektorima. Zasebno je razmatran utjecaj poticaja na izlazne vrijednosti u poljoprivredi. Za argumentiranje utjecaja korištene su prethodno odabrane kategorije poljoprivredne aktivnosti. U 2024. godini u pojedinim kategorijama poljoprivrednih aktivnosti navedenih u tablici koja slijedi bilježimo rast, a u pojedinim pad u proizvodnji. Proizvodnja pšenice je zadnjih godina bila u padu al u 2024. godini bilježi se blagi rast, također bilježimo i znatan rast u proizvodnji krumpira u odnosu na prethodne godine, te pad u proizvodnji kukuruza. Kada je riječ o broju rodni stabala evidentan je porast u odnosu na 2023. godinu, a što se tiče stočarstva tiče tu je kod broja ovaca zabilježen rast u odnosu na 2023. godinu.

Tablica 12. Poljoprivredna i stočarska aktivnost na razini županije – osnovni pokazatelji

Poljoprivredna aktivnost	2021.	2022.	2023.	2024.
Pšenica	12.000	11.883	11.642	12.182
Krumpir	10.997	10.997	8.831	15.529
Kukuruz zeleni	37.377	41.658	36.484	31.087
Broj rodni stabala	147.567	148.583	105.342	110.931
Broj ovaca	55.602	59.722	59.421	93.168

- Zaposlenost i nezaposlenost

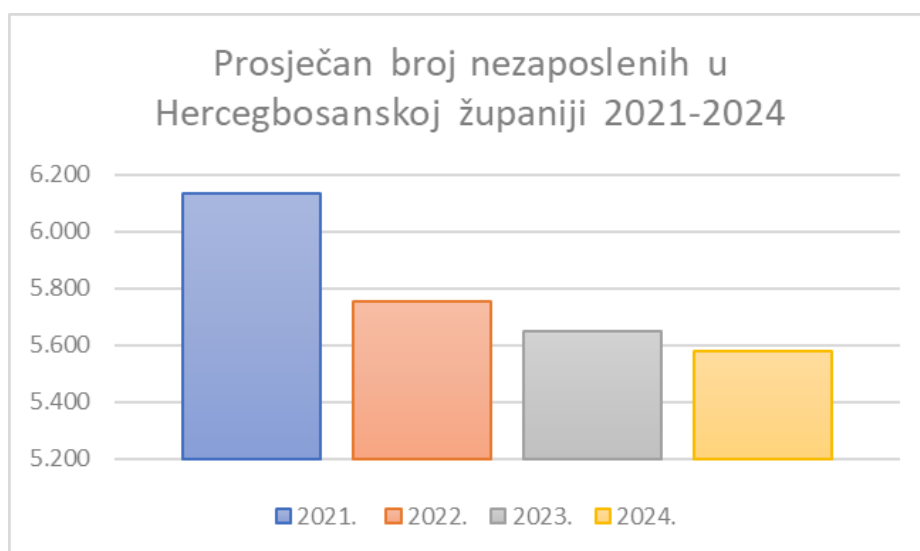
Ukupno radno aktivno stanovništvo ne bilježi značajna odstupanja u odnosu na procijenjeni broj stanovnika županije. Broj nezaposlenih osoba se smanjuje i u 2024. godini i u kontinuiranom je padu od 2020. godine. Pozitivan trend se osjeti i u 2024. godini u Federaciji BiH gdje je prosječan mjesečni broj nezaposlenih osoba 260.298 što je manje za 16.862 osobe ili 6 % u odnosu na 2023. godinu. Registrirana nezaposlenost u HBŽ u 2024. godini iznosila je 5.449 osoba što je manje za 129 osobe ili 2,3% u odnosu na prethodnu godinu. Broj nezaposlenih u HBŽ u ukupnom broju nezaposlenih u FBiH sudjeluje sa cca 2 %.

Tablica 13. Prosječan broj nezaposlenih u odnosu na FBiH

Nezaposleni - prosjek	2021.	2022.	2023.	2024.
HBŽ	6.132	5.752	5.578	5.449
Federacija BiH	311.863	285.158	277.160	260.298

Izvor: Federalni zavod za zapošljavanje

Stopa nezaposlenosti u HBŽ u 2024. godini (službeno registrirani broj nezaposlenih u odnosu na radnu snagu) iznosi 32,2 %, što je u odnosu na prethodnu godinu manje za 1,1%.

Slika 6. Prosječan broj nezaposlenih

U 2024. godini u FBiH ostvaren je prosječan mjesečni broj zaposlenih u iznosu od 542.136, što je u odnosu na isto razdoblje prethodne godine više 6.477 osoba. U HBŽ prosječan broj

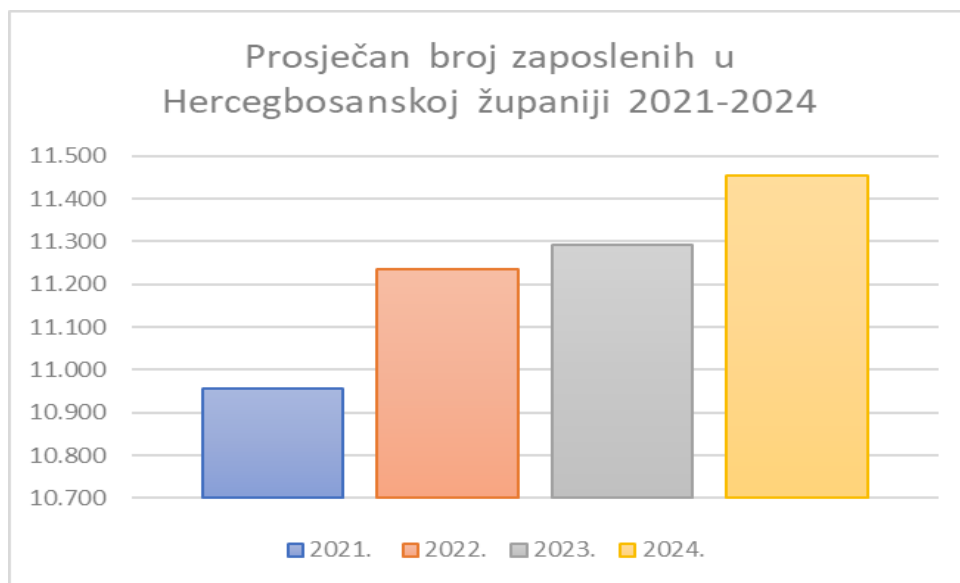
zaposlenih iznosio je 11.456 osoba, što je u odnosu na prethodnu godinu više za 163 osobe ili 1,4%.

Tablica 14. Prosječan broj zaposlenih po godinama

	2021.	2022.	2023.	2024.	Sudjeluje u FBiH%
HBŽ	10.956	11.235	11.293	11.456	2,1%
FBiH	525.397	535.665	535.659	542.136	100%

Broj zaposlenih u HBŽ sudjeluje u ukupnom broju zaposlenih u FBiH sa 2,1%. Povećanje broja zaposlenih zabilježeno je u svim lokalnim zajednicama na prostoru Hercegbosanske županije.

Grafički prikazano, to izgleda ovako:

Slika 7. Prosječan broj zaposlenih

Promatrano po djelatnostima u Hercegbosanskoj županiji u 2024. g., najveći broj zaposlenih je u trgovini 15,8%, prerađivačkoj industriji 15,1%, te javnoj upravi, odbrani i obaveznom socijalnom osiguranju 13,3%, dok je najmanje zaposlenih zabilježeno u poslovanju nekretninama 0,1%, djelatnostima vađenja ruda i kamena 0,4%, te u informacijama i komunikacijama 0,7%.

- Prosječna plaća

Prosječna plaća u Hercegbosanskoj županiji u 2024. godini iznosila je 1.250 KM i viša je za 7,02 % u odnosu na 2023. godinu i iznosi 91.04% prosjeka FBiH. Promatrano po lokalnim zajednicama u županiji, najvišu prosječnu plaću bilježi grad Livno, a najnižu općina Drvar.

Povećanje plaća zabilježeno je u svim lokalnim zajednicama Hercegbosanske županije. Najviše zabilježeno povećanje plaće bilježi općina Glamoč sa 8,5 % , a najmanji porast u odnosu na 2023. godinu, ali i u odnosu na sve ostale lokalne zajednice u HBŽ bilježi općina Drvar s povećanjem plaće za 4,5%.

Tablica 15. Usporedba prosječnih plaća po općinama 2024./2025. godina

	Neto plaća		Broj zaposlenih 11293	
	2023.	2024.	porast plaća	u odnosu na prosjek FBiH (1.373KM)
Bosansko Grahovo	1.208	1.308	8,3 %	95,3 %
Drvar	928	970	4,5 %	70,6%
Glamoč	1.027	1.114	8,5 %	81,1%
Kupres	1.253	1.330	6,1 %	96,9%
Grad Livno	1.269	1.361	7,2 %	99,1%
Tomislavgrad	1.062	1.133	6,7 %	82,5%
HBŽ	1.168	1.250	7,02 %	91,04%

8.3. Društvena infrastruktura

Slijedeća tablica predstavlja kretanje pokazatelja društvenog razvoja struktura i kapaciteta razvoja u razdoblju 2014.-2017.godine definiranih strateškim ciljem 2 – Unapređenje društvene infrastrukture.

Tablica 16. Promatrani pokazatelji razvoja u oblasti društvene infrastrukture

		2019	2022	2023	2024	Ciljana vrijednost
Strateški cilj 2 Unapređenje društvene infrastrukture	Povećan kapacitet predškolskih ustanova	450	822	819	727	500
	Uspostavljen funkcionalan sustav učenja na daljinu u HBŽ	0	1	1	1	1
	Obuhvat zdravstvenom zaštitom	56.82%	55.36%	55,02%	55%	70%
2.1 Unapređenje obrazovanja kulture i sporta	Izrađena i usvojena Metodologija izrade i provedbe strukovnih i programa obrazovanja	0	0	0	0	1

	odraslih usklađenih sa tržištem rada					
	Broj učenika OŠ na 1 računalo	10,71	12,82	12,82	13,85	3
	Broj učenika SŠ na 1 računalo	9,44				1
2.2 Unapređenje sustava zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	Broj stanovnika na doktora medicine u primarnoj zdravstvenoj zaštiti	2.018 (2018)	794	840	833	1.076
	Broj stanovnika na jednog doktora stomatologije	4.067 (2018)	4.576	4.544	3.650	3.094
	Izrađen Master plan optimizacije i koordinacije zdravstvenog sektora uključivi s IKT strategijom	0	0	0	0	1
	Izrađena socijalna karta HBŽ	0	0	0	0	1

- Obrazovanje

Kod obrazovanja broj učenika u osnovnim školama se blago povećao, dok je u srednjim školama broj učenika u padu zadnjih godina.

Tablica 17. Broj upisanih učenika u osnovne i srednje škole

Upisanih učenika	2021./2022.	2022./2023.	2023./2024.	2024./2025.
Osnovne škole	3606	3411	3295	3311
Srednje škole	1947	1817	1762	1595

Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja

Po statističkim pokazateljima broja učenika u odnosu na FBiH situacija je sljedeća:

Tablica 18. Broj djece u osnovnim školama Hercegbosanske županije i F BiH

Broj djece u osnovnim školama	2021./2022.	2022./2023.	2023./2024.	2024./2025.	Sudjeluje u FBiH%
HBŽ	3.606	3.411	3.295	3.311	2 %
FBiH	172.500	169.804	166.817	163.675	

Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja

Tablica 19. Broj djece u srednjim školama Hercegbosanske županije i F BiH

Broj djece u srednjim školama	2020./2021.	2021./2022.	2022./2023.	2023./2024.	Sudjeluje u FBiH %
Hercegbosanska županija	2.046	1.947	1.817	1.595	2,3%
FBiH	71.458	70.094	70.325	70.344	

Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja

- Socijalna zaštita

Broj evidentiranih slučajeva u centrima za socijalni rad kao i broj intervencija u prethodnim godinama je u kontinuiranom rastu.

Tablica 20. Broj obrađenih slučajeva i broj intervencija pruženih u centrima za socijalni rad Hercegbosanske županije

	2020.	2021.	2022.	2023.
Broj slučajeva obrađenih u centrima za socijalni rad	3448	3591	3715	3.932
Broj intervencija pruženih u centru	4408	4266	4587	4.879

Izvor: Federalni zavod za statistiku

8.4. Moderna infrastruktura i okoliš – pokazatelji

U slijedećoj tabeli prikazani su podaci o kretanju pokazatelja okolišnog i razvoja infrastrukture definiranih Strateškim ciljem 2 Strategije razvoja.

Tablica 21. Odabrani pokazatelji okolišnog razvoja

		2019	2022	2023	2024.	Ciljana vrijednost
Strateški cilj 3 Moderna infrastruktura i okoliš	Uspostavljena regionalna sanitarna deponija	0	0	0	0	1
	Pokrivenost stanovništva prikupljanjem otpadom	40%	45%	64,3%	64,3%	60%
	Energija proizvedena iz obnovljivih izvora energije (OIE) :vjetar, sunce, voda	86.6 MW	86,6MW	291.882,528 MW	266.000 GWh	200 MW

3.1 Razvoj suvremene infrastrukture	Broj implementiranih projekata iz područja zaštite okoliša	0	9	8	3	10
	Broj centara za gospodarenje otpadom	0	0	0	0	6
3.2 Očuvanje i održivo korištenje prirodnih resursa	Broj prijedloga za zaštitu pojedinih područja	1	1	1	1	2

U dijelu putne infrastrukture i dalje je vidljivo relativno slaba povezanost Županije i izgradnja regionalnih i magistralnih puteva, te u odnosu na ukupno stanje u Federaciji BiH iznosi 13,8%.

Tablica 22. Putna infrastruktura na razini županije u 2024. godinu

PROMETNA INFRASTRUKTURA (u km)						
	Površina u km ²	Željezničke pruge	Magistralni putovi	Regionalni putovi	Ukupno magistralnih i regionalnih u km	Postotak ukupnih km cesta u odnosu na FBiH
HBŽ	4.934	0	378	322	700	13,8%
FBiH	26.111	608	2472	2605	5077	100

8.5. Integralni održivi razvoj - pokazatelji

U slijedećoj tabeli prikazani su podaci o kretanju pokazatelja integralnog i održivog razvoja, definiranih Strateškim ciljem 4 Strategije razvoja Hercegbosanske županije 2021- 2027.

Tablica 23. Odabrani pokazatelji integriranog razvoja

		2019	2022	2023	2024	Ciljana vrijednost
Strateški cilj 4 Integralni održivi razvoj	Funkcionalno Vijeće za razvoj HBŽ	0	1	1	1	1
	Vrijednost projekata financiranih od EU, a privučenih kroz vladine institucije	500.000	385.023	1.967.162	827.263	1.500.000
	Uspostavljeni sustavi mjerenja indexa transparentnosti i indexa percepcije korupcije HBŽ	0	0	0	0	2

	Broj implementiranih e-usluga	0	2	2	2	3
4.1 Učinkovito upravljanje održivim razvojem	Broj osoba koje su prošle obuku za integralni razvoj	0	24	20	30	30
	Vrijednost realiziranih razvojnih projekata sufinanciranih iz proračuna HBŽ i vanjskih sredstava	0	10.916.532	15.957.902	18.909.932	xx
	Broj sastanaka vijeća za razvojno planiranje HBŽ	0	0	0	0	2(14)
4.2 Upravljanje rizicima	Uspostavljen regionalni operativni centar civilne zaštite HBŽ	0	0	0	0	1
	Broj km2 deminirane teritorije HBŽ	4.841 ha	12,50 km2	0,7 km2	² 1,24 km2	80.0

8.6 Indeks razvijenosti i razvojni kapaciteti

Analiza razvijenosti županija u Federaciji iskazuje se i uspoređuje indeksom razvijenosti. Stupanj razvoja županija u Federaciji BiH u 2024. godini prikazan je na slici (ispod). Pokazatelji koji se koriste za izračun indeksa razvijenosti županija i jedinica lokalne samouprave u FBiH su: prihodi od poreza na dohodak po stanovniku, stupanj zaposlenosti, kretanje stanovništva, udio starog stanovništva u ukupnom stanovništvu i stupanj obrazovanja radne snage.

Prema indeksu razvijenosti u Federaciji, kategorizacija jedinica lokalne samouprave radi se u pet grupa, a županija u tri grupe, pri čemu viši broj grupe znači niži nivo razvijenosti, prema sljedećoj tabeli:

Tablica 24. Kategorizacija jedinica lokalne samouprave i županija prema indeksu razvijenosti

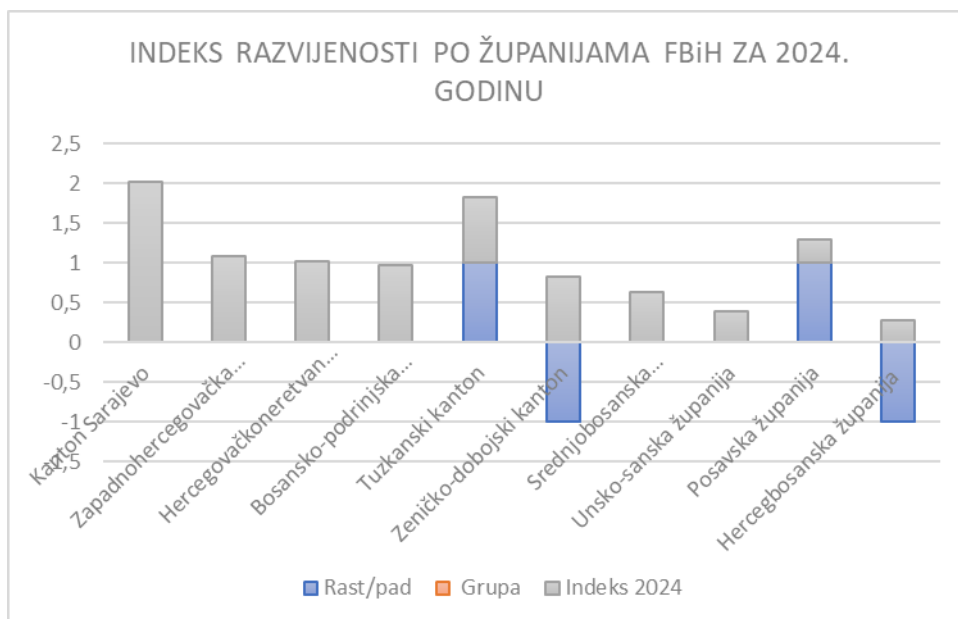
Skupina	Vrijednost JLS indeksa	Skupina	Vrijednost indeksa na nivou Županija
I	>1,25	I	>1,25
II	<1,00, 1,25>	II	<0,75, 1,25>
III	<0,75, 1,00>	III	<0,75
IV	<0,60, 0,75>		
V	<0,60		

² Podaci dobiveni i usklađeni sa BHMAL.org

Tablica 25. Stupanj razvoja županija prema indeksu razvijenosti

Naziv	Rang	Rast/pad	Grupa	Indeks 2024
Kanton Sarajevo	1	0	I	2,02
Zapadnohercegovačka županija	2	0	II	1,09
Hercegovačkoneretvanska županija	3	0	II	1,02
Bosansko-podrinjska županija Goražde	4	0	II	0,97
Tuzlanski kanton	5	1	II	0,83
Zeničko-dobojski kanton	6	-1	II	0,82
Srednjobosanska županija	7	0	II	0,64
Unsko-sanska županija	8	0	III	0,39
Posavska županija	9	1	III	0,3
Hercegbosanska županija	10	-1	III	0,28

Po izračunu indeksa razvijenosti FZZPR-a u 2024. godini na 1. mjestu po rangu razvijenosti je i dalje Sarajevska županija dok je na posljednjem 10. mjestu Hercegbosanska županija. U skladu sa Indexom u ovu III. grupu (najmanje razvijene županije) spadaju još Posavska županija i Unsko-sanska županija. Također, zabilježeno je da su Posavska i Hercegbosanska županija zamijenili mjesta u odnosu na prošlu godinu. Posavska županija je napredovala za jedno mjesto i sada je na devetom, dok je Hercegbosanska županija pala za jedno i sada je na posljednjem, desetom mjestu sa indeksom razvijenosti 0,28.

Slika 8. Indeks razvijenosti po županijama u F BiH

Na osnovu indeksa razvijenosti, izvršeno je rangiranje razvijenosti i jedinica **lokalnih zajednica** pri čemu su korištene dvije granične vrijednosti:

- Kategorija V-Izrazito su nerazvijene općine koje imaju indekse razvijenosti ispod 50% prosjeka Federacije BiH.
- Kategorija IV- Nedovoljno su razvijene općine koje imaju indeks razvijenosti između 50% i 75% prosjeka Federacije BiH.

Po mjestu/rangu u Federaciji BiH izrazito nerazvijene su općine Glamoč (69.) Drvar (70.), i Bosansko Grahovo (76.) s registriranim indeksom u FBiH od 0,56; 0,56 i 0,44 dok se u grupi nedovoljno razvijene općine nalazi općina Kupres (54.) i Tomislavgrad (57.) s indeksom razvijenosti 0,71 i 0,68.

Grad Livno (46.) nalazi se u III grupi po razvijenosti s indeksom od 0,75.

Tablica 26. Makro indikatori razvoja

MAKRO INDIKATORA RAZVOJA				Naziv : Hercegbosanska županija		
				Površina km ² : 4.934,1		
R.B.	OSNOVNI INDIKATORI RAZVOJA	indikator	2019	2022	2023	2024
1	INDEKS RAZVIJENOSTI (FBIH)	indeks	0,27	0,27	0,28	0,28
2	Stanovništvo	broj	80.004	77.795	77.249	76.640
3	Zaposlenih stanovnika	broj	10.906	11.235	11.293	11.456
		%	19.9%	21.2 %	21,60%	22,20%
4	Nezaposlenih stanovnika	broj	6.360	5.752	5.650	5.449
		%	38.3%	34.2%	33.3%	32,20%
5	Ostvarene investicije u nova stalna sredstva u mil. KM	iznos	44.3	166.8	167,1	
6	Broj poduzeća/1000 stanovnika	omjer/ broj	4.611	4.774	4.842	4.386
			57.6	61.4	62.7	57,2
7	Broj poslovnih subjekata	broj	3.574	3.763	3.838	3.398
8	Prosječna neto plaća u KM	iznos	890	1047	1.168	1.250
9	Broj učenika osnovnih i srednjih škola na tisuću stanovnika	broj	77	67	66	64
11	Broj stanovnika na 1 liječnik	omjer	800	794	840	833
12	Iznos realiziranih sredstava za prioritete iz razvojne strategije	iznos	12.499.767	10.916.533	15.957.902	18.909.932

9. Razvoj kapaciteta za upravljanje razvojem u Hercegbosanskoj županiji 2021-2027

Nastavak praćenja osnovnih razvojnih pokazatelja kao i primjena interno razvijenih alata koji prate i mjere postignuća u uspostavi sustava upravljanja razvojem kroz Alat za samoprocjenu na vrlo jednostavan i učinkovit način prati i unapređuje procese planiranja, praćenja i izvještavanja u Hercegbosanskoj županiji po pitanju razvojne strategije ali i planiranja i izvještavanja o radu tijela uprave u Hercegbosanskoj županiji. Alat za samoprocjenu služi za mjerenje uspostavljenosti sustava upravljanja razvojem u HBŽ, ali istovremeno daje mogućnost usporedbe s ostalim Županijama u FBiH po ovom pitanju.

Na početku procesa ozbiljnijeg strateškog planiranja imenovan je Tim za monitoring, dopunjen i 2022. godine novim članovima tr iumjenjen 2024.nakon odlaska kolega na druga radna mjesta. Tim za monitoring sastaje se na kraju svake godine, procjenjuje napredak u svakom od 4 ciljana područja uspostave sustava, sumira ocjene te prati pokazatelje kroz cjelokupno razdoblje provedbe.

Područja koja su ovim alatom praćena, kao i osnovne pokazatelje i pitanja na koja su bodovi dodjeljivani su:

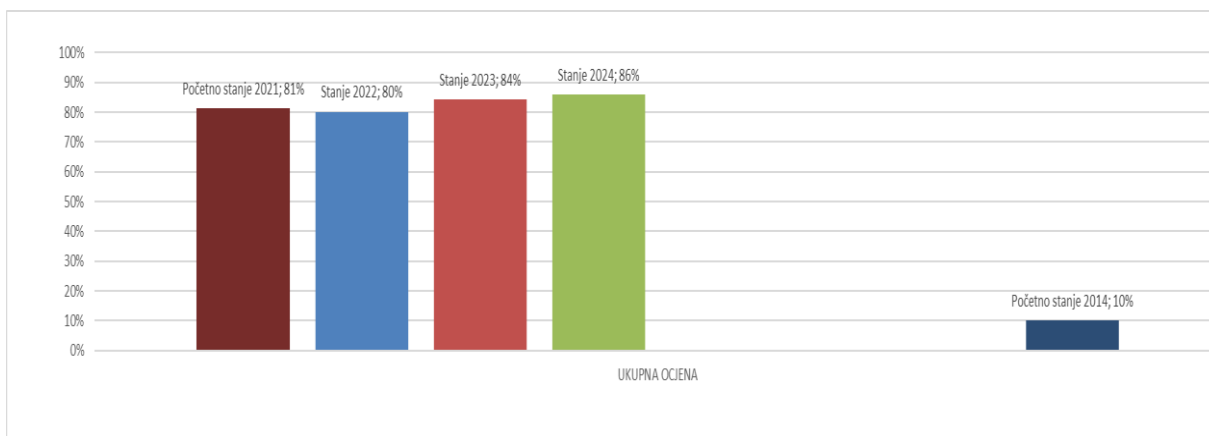
- A. Status strateških dokumenata kako i način njihove pripreme i donošenja,
- B. Implementacija strateškog dokumenta, izrada planova, praćenje indikatora,
- C. Strukture za upravljanje razvojem, ŽOR, Vijeće za razvoj,
- D. Izvještavanje , metodologije, procedure, Izvještaji o implementaciji i razvoju HBŽ.

Razvoj sustava planiranja i upravljanja razvojem Hercegbosanske županije, je sa početnih 10% u 2014. godini (procjena), narastao je na 86% uspostavljenosti u 2024.godini, sa nekoliko uspona i padova, ovisno o rješenjima i praksama u pojedinim godinama.

Iz sljedeće tabele vidimo da će sljedeći korak u uspostavi sustava i učvršćivanja pozicije Jedinice za upravljanje biti veći naglasak na Izvještavanju te osvrtom na planirane i ostvarene ciljeve te na snažnijoj ulozi u programiranju te izvršavanju programa rada i akcijskih planova za provedbu Strategije

PROCJENA STANJA PROCESA PLANIRANJA I UPRAVLJANJA RAZVOJEM KANTONA										
Hercegbosanska županija										
OBLAST	P R O G R E S									
	Početno stanje 2021		Stanje 2022		Stanje 2023		Stanje 2024		Početno stanje 2014	
A. Status strateških dokumenata	✓	80%	✓	80%	✓	93%	✓	97%	✗	20%
B. Implementacija strategije	✓	80%	✓	80%	✓	80%	✓	80%	✗	0%
C. Strukture za upravljanje razvojem	✓	89%	✓	86%	✓	89%	✓	89%	✗	22%
D. Izvještavanje	✓	78%	✓	78%	✓	72%	✓	74%	✗	0%
UKUPNA OCJENA	81%		80%		84%		86%		10%	

Također, potreban je daljnji rad i stavljanje formalnih struktura u njihovu punu funkciju razvojnog planiranja, sa svim predviđenim funkcijama i zadacima, jačanje kapaciteta te povezivanju razvojnog sa planiranjem rada tijela uprave i proračunskim i programskim planiranjem.

Slika 9. Uspostavljenost procesa planiranja u Hercegbosanskoj županiji u 2024. godini

Kako možemo vidjeti u sljedećoj tabeli urađenoj na temelju Upitnika za procjenu nivoa uspostavljenosti sustava, najveći i konstantan rast ostvaren je u području A. Status strateških dokumenata, gdje osim brige o integriranoj Strategiji, Jedinica za upravljanje preuzima i ulogu u sudjelovanju u izradi lokalnih Strategija kao i davanju mišljenja o vertikalnoj usuglašenosti te mišljenja o horizontalnoj usuglašenosti sa sektorskim Strategijama Vlade Hercegbosanske županije.

Što se tiče dijela D. Strukture za upravljanje razvojem, rast se odnosi na opremljenost jedinice za upravljanje razvojem (JURA) i rad ŽOR-a u pružanju savjetodavne i institucionalne podrške provedbi Strategije razvoja te pokušaji profesionalizacije uloge članova i u ostalim razvojnim tijelima i programima, kroz izdvajanje naknade za rad u istim.

Dio B. Implementacija Strategije je na konstantnih 80 % uspostavljenosti zbog još uvijek ne prepoznatog uvezivanja sa planiranjem rada tijela uprave, DOB-om i PJI te se planovi institucija još uvijek u potpunosti na oslanjaju na Akcijske planove za provedbu Strategije razvoja.

Pad u dijelu D. Izvještavanje može se objasniti nepostojanjem Godišnjeg izvještaja o radu Vlade kao i činjenicom da Skupština nije razmatrala kvalitetu godišnjeg izvještaja.

Upitnik za procjenu nivoa uspostavljenosti sustava planiranja i upravljanja razvojem

Hercegbosanska županija

OBLAST	PITANJA	Datum procjene	O C J E N A (bodovi)		ZBROJ	PRAG	Prolazna Ocjena i %
			Županijski razvojni tim	Skupština županije			
A. Status strateških dokumenata	Kanton posjeduje važeću integriranu strategiju razvoja i ona adekvatno tretira sfere ekonomije, okoliša i društva;	Prosinac, 2024	3	3	29	16/50%	DA
	Strategija razvoja je izrađena uz aktivno uključivanje javnog, poslovnog i civilnog sektora te ima jasne veze sa strategijama razvoja na višim i nižim nivoima vlasti;		3	3			
	Strategija razvoja ima jasno postavljene indikatore praćenja i definirane odgovornosti za monitoring i evaluaciju;		3	3			
	Strategija razvoja ima realno planiran finansijski okvir;		3	3			
	Kanton posjeduje jednu ili više važećih sektorskih strategija razvoja koje su u skladu sa integriranom strategijom i/ili strategijama viših nivoa vlasti;		2,5	2,5			
B. Implementacija strategije	Plan implementacije 1+2 je pripremljen na osnovu integrirane strategije razvoja i usklađen sa dokumentom okvirnog budžeta, godišnjim budžetom, programom javnih investicija te dostupnim vanjskim izvorima;	Prosinac, 2024	3	3	24	16/50%	DA
	Regulativa i metodologija za planiranje, praćenje i izvještavanje je usvojena, a ista osigurava da se planovi rada ministarstava i drugih kantonalnih institucija zasnivaju na Planu implementacije Strategije;		2	2			
	Planovi rada kantonalnih ministarstava i drugih relevantnih kantonalnih institucija su pripremljeni i zasnivaju se na Planu implementacije Strategije;		1	1			
	Redovno se prati set indikatora relevantnih za praćenje ostvarenja definiranih strateških ciljeva i prioriteta;		3	3			
	Osigurano je redovno pružanje informacija i uputa o mogućnostima finansiranja projekata kao i stručna podrška u pripremi i provedbi prijedloga projekata;		3	3			
C. Strukture za upravljanje razvojem	Uspostavljena je i funkcionalna Jedinica za upravljanje razvojem kao formalna struktura sa jasnim zaduženjima i mandatom;	Prosinac, 2024	2	2	16	10/50%	DA
	Kantonalni odbor za razvoj i Partnerska grupa (ili Vijeće za razvoj kantona) pružaju potrebnu savjetodavnu i institucionalnu podršku u izradi i/ili provedbi Strategije razvoja i djelovanju Jedinice za upravljanje razvojem;		3	3			
	Premijer i Vlada kantona se aktivno i konstruktivno uključuju u najbitnije aktivnosti implementacije Strategije razvoja;		3	3			
D. Izvještavanje	Zvanično je usvojena jasna metodologija pripreme i procedure usvajanja (uključujući formate, odgovornosti, itd.) godišnjih izvještaja o Strategiji razvoja/razvoju kantona;	Prosinac, 2024	3	3	13,4	10/50%	DA
	Godišnji izvještaj o implementaciji Strategije razvoja (za prethodnu kalendarsku godinu) je pripremljen, usvojen od strane relevantnih struktura te predstavljen Vladi kantona, drugim zainteresiranim stranim i građanima (putem web stranice kantona);		2,7	2,7			
	Godišnji izvještaj o implementaciji razvojne strategije uključuje jasan osvrt na postignuće strateških ciljeva i prioriteta, sa pratećim indikatorima, te osvrt na kapacitete za implementaciju strategije		1	1			
no-procjena (od 1 do 3)			82,4	41,2	82,4	49/50%	86%

10. ZAKLJUČAK

Iz pregleda provedbe Strategije razvoja Hercegbosanske županije za 2024. godinu vidljivo je da je najveći broj projekata njih 22, realiziran u okviru cilja SC2 Unapređenje društvene infrastrukture. Slijedi SC 1 Ubrzan ekonomski razvoj sa provedenih 15, zatim ciljevi SC 3 Moderna infrastruktura i očuvan okoliš i SC 4 Integralni održivi razvoj sa provedenih 12 projekata. Za uspješnu buduću provedbu Strategije razvoja od posebne je važnosti razvijati „Bazu projektnih ideja“ te jasno definirati projektne prijedloge koji se mogu prijavljivati na otvorene javne pozive. Osim toga važno je započeti i sa realizacijom projekata financiranih iz županijskog proračuna te za iste pripremiti odgovarajuću dokumentaciju kako bi bili konkurentni i u postupcima financiranja iz različitih fondova u kasnijim fazama.

Ukupno vrijednost realiziranih projekata u 2024. godini iznosi 18.909.932 KM (89% planiranog), od čega SC1 4.186.798 KM (76%), SC2 6.371.195 KM (81%) , za SC3 7.379.692KM (106%) i za SC4 972.247 KM (97%). Od ukupno planiranih sredstava prema izvorima financiranja vlastita sredstva su realizirana u iznosu od 15.244.305 KM i drugi proračunski izvori /EU i drugi fondovi u iznosu od 3.665.627 KM. Posebno se naglašava potreba jačanja ljudskih resursa ali i finansijskih mehanizama za privlačenje sredstava iz europskih i drugih fondova.

Izveštaj o razvoju pokazuje pozitivne trendove u području zapošljavanja, turizma i socijalnog sektora, pri čemu je jasno vidljivo kontinuirano ulaganje u infrastrukturu te korištenje privatnih sredstava unutar županije. I dalje je nužno jačati sustav znanjima potrebnim za pripremu i provedbu projekata kao i za kvalitetno apliciranje.

Kada govorimo o provedbi i sustavu razvoja u Hercegbosanskoj županiji, evidentno je već godinama unatrag da postoji i potreba za razvojem i uvođenjem novih programa za gospodarski razvoj kao i programa za financiranje projekata iz razvojne Strategije Hercegbosanske županije kao i za njih osigurati pripadajuća finansijska sredstva u županijskom proračunu. Dobri primjeri razvoja programa uočavaju se u kroz provedbu EU financiranih projekata (WIN; RDBIH; BIHUB II, GI).

Također, potrebno je planirati i programe sufinanciranja kao i pred-financiranja projekata radi lakše i sigurnije provedbe, posebno za projekte koji se dijelom financiraju iz EU i donatorskih sredstava, kako bi se osiguralo vlastito (županijsko) sufinanciranje kao i planirati podršku za izradu projektne dokumentacije za lakše apliciranje i zrelost projekata.

Kada je riječ o razvoju, digitalizaciji i uvođenju e-usluga govorimo o održavanju baze projektnih ideja i pod-domene Strategije razvoja te poboljšanja efikasnost rada nabavom servera i zaštitom podataka od eventualnih gubitaka, jedan od Zaključaka Županijskog Odbora za razvoj (ŽOR) je da se prilikom digitalizacije uključe i Jedinice za upravljanje razvojem u JLS s područja HBŽ.